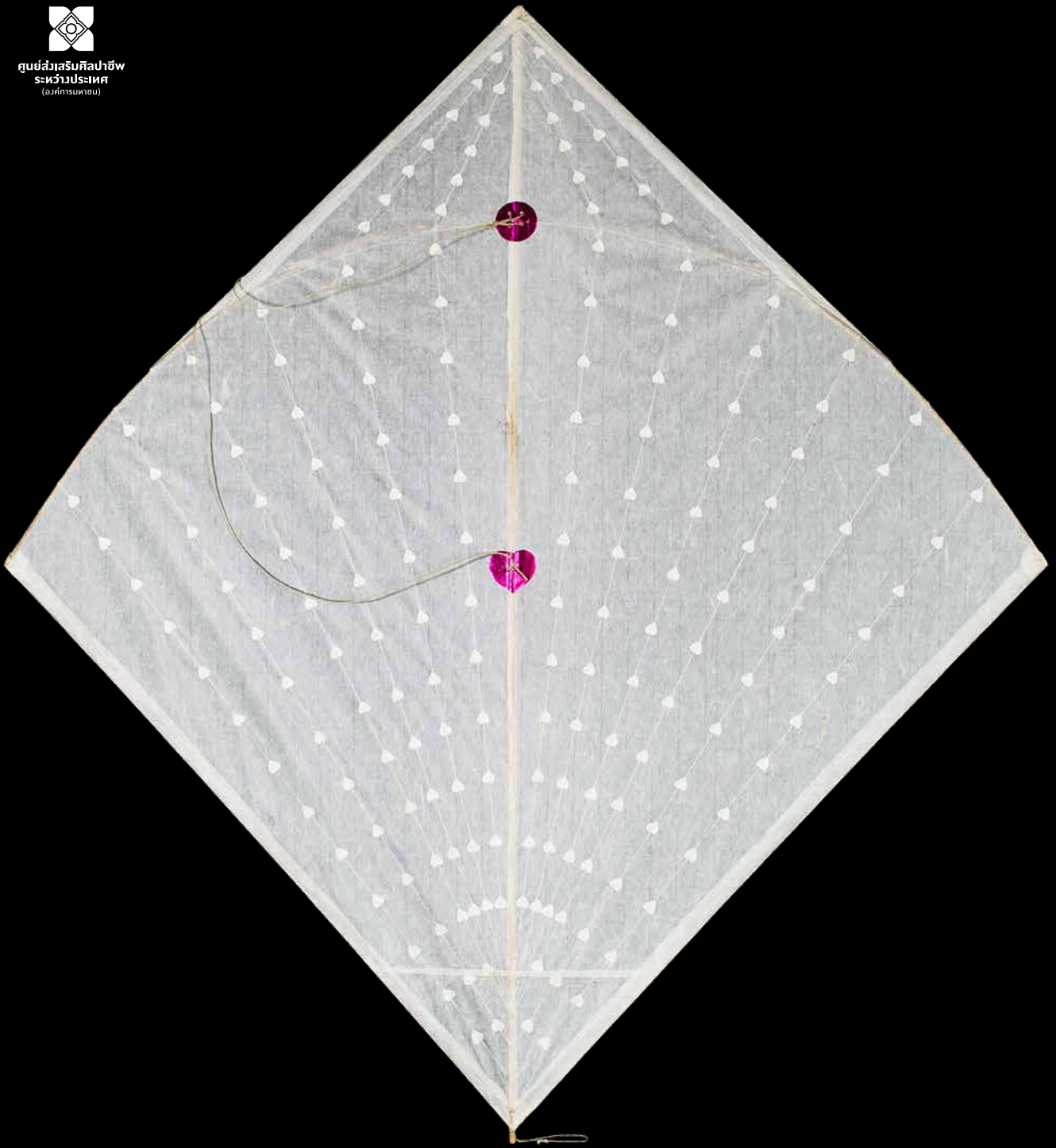

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหว้าประเทศ
(วัดกัรนทอ)

งานศิลปหัตถกรรมประเภท ว่าวปักเป้า

“ว้าว” เป็นคำที่คนไทยทุกคนขึ้น ทุกสมัยคุ้นเคยและสัมผัสมาตั้งแต่เด็ก ไม่ว่าจะเป็ประชาชน ข้าราชการบริพาร และพระมหากษัตริย์ เพราะเป็นการละเล่นและเป็นกีฬาที่นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายทั่วทุกภาคของประเทศ ชาวไทยรู้จักการเล่นว้าวมาไม่ต่ำกว่า 700 ปีแล้ว ด้วยการเล่นว้าวของไทยนั้นน่าจะมีมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยสืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงกรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น การเล่นว้าวยังคงเป็นการละเล่นและกีฬาที่นิยมโดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่ทรงสนับสนุนการเล่นว้าวให้เป็นการกีฬาทั้งให้มีการประกวดและแข่งขัน โดยเฉพาะที่สำคัญคือ การประกวดและการแข่งขัน “ว้าวจุฬา” และ “ว้าวปักเป้า”

ว้าวไทย ที่มีมาแต่สมัยโบราณแล้วนั้น ว้าวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากที่สุดคือ “ว้าวจุฬา” กับ “ว้าวปักเป้า” แม้จะทำเล่นกันเฉพาะในภาคกลาง แต่ก็อาจจะเรียกได้ว่าเป็นว้าวประจำชาติไทยก็ว่าได้ เพราะแสดงถึงศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศไทย ทั้งยังเป็นกีฬาประเภทหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ของไทยในอดีต ทรงโปรดปรานและจัดให้มีการแข่งขันหน้าพระที่นั่งอีกด้วย

ว่าวปักเป้า จึงเป็นหนึ่งในว่าวไทย เป็นศิลปะการประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้านประเพณีของไทยที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตที่มีภูมิประเทศที่รับลมจากทิศใต้ขึ้นเหนือในช่วงกลางฤดูร้อนเรียกว่า “ลมตะเภา” “ว่าวปักเป้า” ถือว่าเป็นว่าวเอกลักษณ์ของภาคกลางที่นิยมเล่นกัน และในความเรียบง่ายของโครงว่าวทรงขนมเปียกปูนนี้ มีศาสตร์ที่ซ่อนอยู่มากมายตั้งแต่ การเลือกไม้สีมันปลาดุกโดยเลือกเอาเฉพาะด้านที่โดดเด่นทางทิศตะวันออก นำมาตัดโดยนำไม้ไผ่มาลนไฟและราดด้วยน้ำซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาในการตัดไม้ไผ่ ซึ่งการลนไฟช่วงโบราณจะใช้เทคนิค “เกลือจิมเกลือ” คือ การใช้ไม้ไผ่คืบไม้ไผ่ที่ใช้ทำโครงอีกที่เผาไฟให้ร้อนถึงไส้ใน จากนั้นนำมาเหลาเป็นทรงงูไทรหรือให้ตรงกลางใหญ่และปลายเรียวเพื่อให้โครงมีความสมดุลไม่ส่ายไปมาขณะขึ้นบนท้องฟ้าไปจนถึงภูมิปัญญาการผูกว่าว ว่าวปักเป้าจะมีเหนียง (สายป่านที่ผูกเป็นบ่วงจากสายซุง) ห้อยโค้งเป็นรูปท้องช้าง เวลาแข่งก็ใช้เหนียงนี้ครอบว่าวจุฬา เพื่อให้ว่าวจุฬาเสียการทรงตัวตกลงสู่พื้นดินได้ ว่าวปักเป้าเป็นว่าวที่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างพลิ้วไหวบนท้องฟ้าด้วยความสง่างาม สมกับที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นว่าวประจำชาติไทย และเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก

ว่าวปักเป้า : เอกลักษณ์ที่สะท้อน ภูมิปัญญาและทักษะเชิงช่าง

หนึ่งในสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของว่าวไทย ต่างต้องยกให้ “ว่าวปักเป้า” เพราะมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและนานาชาติ แม้ว่าส่วนใหญ่จะทำเล่นกันเฉพาะในภาคกลาง แต่ก็นับได้ว่าเป็นว่าวประจำชาติไทย ที่มีลักษณะแตกต่างกับว่าวของชาติอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง วิธีเคลื่อนไหว อีกทั้งยังเป็นว่าวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวโดดเด่นคืองามด้วยรูปทรงที่ได้สัดส่วน ลีลาบนท้องฟ้าและฝีมือที่ประดิษฐ์อย่างประณีต ผู้เล่นสามารถบังคับด้วยสายป่านเพียงสายเดียว แต่ว่าวก็จะเคลื่อนไหวได้อย่างสง่างามและคล่องแคล่วว่องไว ในขณะที่ว่าวนานาชาติ ถึงแม้จะมีความสวยงามเต็มไปด้วยสีสันสดใส แต่ส่วนมากก็ทำได้แค่ลอยลมอยู่เท่านั้น จะบังคับให้เคลื่อนไหวอย่างว่าวปักเป้านั้นไม่มี

ว่าวปักเป้า มีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ว่าวที่ใช้ในการแข่งขันจะมีขนาดดอกยาว 34 นิ้วครึ่ง (ซึ่งเล็กกว่าว่าวจุฬาที่มีกมมีขนาดดอกตั้งแต่ 80 นิ้วขึ้นไป) ว่าวปักเป้าจะขึ้นรูปด้วยโครงไม้ไผ่ ส่วนที่เป็นปีกค่อนข้างแข็ง จึงต้องมีหางยาวถ่วงปลาย และมีอาวุธ เรียกว่า “เหนียง” ขณะลอยอยู่ในอากาศจะโฉบเฉี่ยวสายไปสายมา ได้อย่างคล่องแคล่วฉับไว คนไทยจะเห็นว่าวปักเป้าในทุกสนามแข่งขันว่าวพนัน โดยมีคู่ปรับเป็นว่าวจุฬาเสมอ

เชือกที่ใช้ในการเล่นว่าวเรียกว่า “ป่าน” เป็นเชือกที่สามารถบังคับว่าวได้ง่าย เมื่อผู้เล่นกระตุกว่าวแต่ละครั้งแรงจะส่งถึงตัวว่าวได้ทันที ไม่นิยมใช้เชือกไนลอนที่มีลักษณะยืดหยุ่นได้ เพราะทำให้ส่งผ่านแรงกระตุกไปถึงตัวว่าวได้ช้า เทคนิคของฝ่ายว่าวปักเป้า คือต้องทำให้ป่านมีความเหนียวและยืดหยุ่นดี การกระตุกและบังคับว่าวได้ตั้งใจของผู้ชัก

ในวงการกีฬาว่าวที่มักนิยมเพื่อการแข่งขันว่าวเชิงพนันนั้น ถือว่าว่าวจุฬาเป็น “ว่าวตัวผู้” เพราะมีลักษณะการเคลื่อนไหวแบบ โฉบส่ายไปมาเหมือนนักเลงโต นิยมใช้เล่นตัดสินแพ้-ชนะกับ ว่าวปักเป้า ซึ่งถือเป็น “ว่าวตัวเมีย” เพราะตัวเล็กกว่า เคลื่อนไหว โฉบฉวัดเฉวียนอ่อนช้อยว่องไว บางครั้งก็เรียกว่า “แม่แปรก” โดยว่าวจุฬาจะใช้จำปาและลูกดิ่ง ซึ่งทำจากไม้รวก ขนาดเล็ก ยาวประมาณ 4.5 นิ้ว มีรูกลวงร้อยเข้าใน สายป่าน ปลายสองข้าง จักให้เป็นง่ามโดยรอบคล้ายกลีบดอกจำปา เป็นอาวุธเกี่ยว เหนียง หาง และสายป่านของว่าวปักเป้า ถ้าเกี่ยวเหนียง หรือ สายป่านว่าวปักเป้าได้ 2 รอบ ว่าวปักเป้าจะพ่อนไม่ออก

ส่วนปักเป้าจะมีเหนียง (สายป่านที่ผูกเป็นบ่วงจาก สายซุง) ห้อยโค้งเป็นรูปท้องช้าง เวลาแข่งก็ใช้เหนียงนี้ครอบ ว่าวจุฬา เพื่อให้ว่าวจุฬาเสียการทรงตัว โดนถ่วงจนเอียงหัว ตกลงสู่พื้นดิน ซึ่งผู้เล่นว่าวปักเป้าต้องใช้ฝีมือในการบังคับว่าว คือต้องมีทักษะในการครอบให้แม่นยำ ไม่ให้ว่าวจุฬาหลบหลีก หรือลากเข้าแดนตนเองได้

“ว่าว” จึงถือเป็น วิถีชีวิตหนึ่งของคนไทยที่เห็นกันอย่าง คั่นเคยในทุกภาคทั่วประเทศ การทำว่าว ถือว่าเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ของช่างผู้ทำว่าวที่ต้องมีทั้งความรู้ ประสบการณ์ และทักษะฝีมือ ตั้งแต่ต้องรู้จักคัดเลือกสรรหาวัสดุอุปกรณ์ที่ เหมาะสมในการทำ เช่น ไม้ต้องตรง มีน้ำหนักเบา มีความ เหนียวทนทาน วัสดุประกอบอื่น ๆ เช่น กระดาษพลาสติก ผ้า และเชือก หรือด้าย ต้องใช้ให้เหมาะสม การทำอุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องละเอียดประณีตมีเทคนิคเฉพาะตัว สัดส่วนของโครงว่าว แต่ละชนิดมีรูปแบบเฉพาะ ต้องมีทักษะในการทำ การเล่น รู้จักภาวะของสภาพพื้นที่ภูมิอากาศและกาลเวลา แม้ว่า ปัจจุบันประเพณีการเล่นว่าว จะค่อย ๆ เลือนหายไปบ้าง แต่ ก็ยังมีหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความสนใจหัน มาช่วยกันส่งเสริมประเพณีการเล่นว่าว มีการจัดนิทรรศการว่าว งานมหกรรมว่าว รวมทั้งยังมีการขยายไปเป็นมหกรรมว่าวระดับ นานาชาติ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม อันเกิดจากจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทยมาช้านาน

ความเป็นมาของจ้าวไทย

ในสมัยโบราณ ว่าวไม่ได้มีเพียงการเล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทย เช่น ในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1781-1981) พ่อขุนศรีอินทราทิตย์โปรดการเล่นว่าวมาก วันหนึ่งว่าวของพระองค์สายป่านขาดลอยไปตกที่หลังคาบ้านพระยาเอื้อ ด้วยความเสียดายว่าวพระองค์ถึงกับลงทูลปลอมตัวเป็นสามัญชน ปีนกำแพงวังออกไปเก็บว่าว ในเวลากลางคืน แต่แทนที่จะได้ว่าวก็กลับไปพบรักกับลูกสาวบ้านดังกล่าว กลายเป็นตำนานรักอีกบทหนึ่งที่สุดแสนจะโรแมนติก

หรือในกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ว่าวถูกใช้ในการสงคราม เมื่อครั้งที่พระยายมราช (สังข์) เจ้าเมืองนครราชสีมาเป็นกบฏ พระเพทราชาส่งกองทัพไปปราบเมืองถึงสองครั้งก็ยังไม่สำเร็จ จนแม่ทัพอยุธยาคิดอุบายให้ใช้หม้อบรรจุดินดำ ผูกสายป่านให้ว่าวเอาไปหย่อนทิ้งระเบิดไหม้บ้านเมืองอีกฝ่ายจนชนะสงครามมาได้ และเป็นยุคที่การเล่นว่าวได้รับความนิยมสูง เริ่มจากชนชั้นกษัตริย์ไปถึงสามัญชน มีการแข่งขันว่าวจูฬาและปักเป้าเกิดขึ้นในสมัยนี้ โดยพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นฝ่ายทรงว่าวจูฬา และมีกฎหมายตราว่าห้ามมิให้ผู้ใดเล่นว่าวข้ามพระราชวังอันเนื่องมาจากทรงเกรงว่า ว่าวที่ใช้เล่นกันจะไปเกี่ยวหรือทำความเสียหายให้แก่สิ่งก่อสร้างในพระราชวัง แต่ถ้าใครเล่นว่าวปักเป้าหลงเข้ามาในเขตของพระองค์ ก็จะถูกคว่ำลงมาอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้เกิดเป็นเกมการพนันขึ้นต่อเรื่องว่าวนับตั้งแต่บัดนั้น

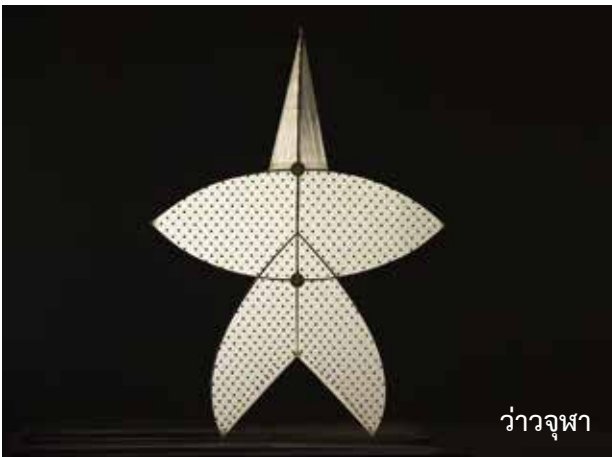
ในจดหมายเหตุของ มองซิเออร์ ลาลูแบร์ อัครราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กรุงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรี

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เคยเขียนถึงการเล่นว่าวของไทยว่า “เป็นที่นิยมในหมู่เจ้านายและขุนนาง “ว่าวของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม” ปรากฏในท้องฟ้าตลอดระยะเวลา 2 เดือน ของฤดูหนาว และทรงแต่งตั้งขุนนางให้คอยผลัดเปลี่ยนเวรกันถือสายป่านไว้ และในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์ประทับอยู่นั้น ในเวลากลางคืน รอบพระราชนิเวศน์ จะมีว่าวรูปต่าง ๆ ลอยอยู่ ว่าวนี้ติดโคมไฟส่องสว่าง และลูกกระพรวนส่งเสียงกรุ๊งกริ๊ง”

มาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411) ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ประชาชนเล่นว่าวได้ที่ท้องสนามหลวง ปรากฏหลักฐานเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดราชประดิษฐ์มหาสิมารามราชวรวิหาร ซึ่งเป็นวัดสำคัญในรัชกาลที่ 4 และเริ่มมีการจัดการแข่งขันว่าวจูฬา-ปักเป้า ซึ่งถ้ายทอดคำพระราชทานที่พระราชวังสวนดุสิต ในรัชกาลที่ 5 และในรัชกาลที่ 6

ต่อมา ในสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนให้จัดตั้งสมาคมกีฬาว่าว เมื่อ พ.ศ. 2469 และมีการเขียนตำราว่าวพนัน ตำราผูกว่าว วิธีชักว่าวและการเล่นว่าวต่อสู้กันในอากาศ ของพระยาภิรมย์ภักดี ต้นตระกูลภิรมย์ภักดีเจ้าของโรงเบียร์รายแรกในสยาม ผู้ชำนาญการเรื่องว่าวไทย และเป็นนายสนามแข่งว่าว

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บ้านเรือนพัฒนาไปเป็นตึกอาคารต่าง ๆ ว่าวกลายเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาเพราะบางครั้งก็ลอยไปติดสายไฟ จนมีคนถูกไฟดูดตายประกออบกับคนที่มีภูมิปัญญาด้านการทำว่าวเริ่มลดน้อยลง ทำให้การเล่นว่าวที่อยู่คู่กับคนไทยมาไม่ต่ำกว่า 700 ปี เริ่มเสื่อมความนิยมลงไป กลายเป็นการละเล่นตามฤดูกาล และอาจมีให้พบเห็นได้ใน “งานประเพณีว่าวไทย” ณ ท้องสนามหลวง เพียงปีละครั้งเท่านั้น

ว่าวจุฬา

ว่าววงเดือน

เรื่องราวที่สะท้อนวิถีชีวิต

“ว่าว” นับเป็นของเล่นอีกชนิดหนึ่งที่บรรพบุรุษของไทย ได้คิดค้นดัดแปลงจากวัสดุง่าย ๆ หาได้รอบตัว ที่ส่วนใหญ่มีไม้ไผ่เป็นโครง ปิดทับด้วยกระดาษ วิธีการเล่นก็ปล่อยให้ลอยอยู่ในอากาศด้วยแรงลม โดยมีเชือกปอหรือด้ายในล่อนหรือเชือกป่านสำหรับบังคับ นอกจากการเล่นเพื่อความสนุกสนานแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดแทรกในการเล่นชนิดนี้ คือการทำให้ผู้เล่นในชุมชนแต่ละท้องถิ่น ได้เกิดความสามัคคี ตลอดจนได้มีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมของไทย สืบทอดมาสู่คนรุ่นหลัง

การทำว่าว และการเล่นว่าวในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันตามความนิยม และสืบทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษแต่โบราณ เช่น ในภาคอีสาน นิยมเล่นว่าวแอก ว่าวอีลุ่ม ว่าวจุฬา เป็นต้น ภาคใต้นิยมเล่นว่าวปลา ว่าววงเดือน ว่าวควาย ว่าวจุฬา เป็นต้น ส่วนในภาคกลาง นิยมเล่นว่าวจุฬา ว่าวปักเป้า ว่าวสูง และว่าวประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์หรือรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ แต่รูปแบบของว่าว ที่มักพบอยู่เสมอในแทบทุกภาคของประเทศไทยก็คือ ว่าวจุฬา และ “ว่าวปักเป้า” แต่รูปแบบอาจแตกต่างกันบ้าง ถือได้ว่า ว่าวจุฬา และว่าวปักเป้า เป็นสัญลักษณ์ของว่าวไทยก็ว่าได้

ว่าวจุฬาและว่าวปักเป้า

นอกจากนี้ ด้วยสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยที่เหมาะสมกับการเล่นว่าว ทั้งทำเลที่ตั้งของประเทศไทย ในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างฤดูฝนเป็นฤดูหนาว จะมีลมที่พัดเอากความแห้งแล้งและหนาวเย็นจากภาคใต้ของจีนมาสู่บริเวณประเทศไทย เรียกว่า “ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ” ซึ่งตรงกับเวลาเก็บเกี่ยวแล้วเสร็จ เป็นช่วงที่กระแสนลมดีและท้องทุ่งนากว้างขวางว่างเปล่า ลมที่พัดจากทิศเหนือลงใต้ชาวบ้านเรียก “ลมว่าว” ส่วนลมที่นิยมเล่นว่าวเป็นลมที่พัดจากทิศใต้ขึ้นเหนือในช่วงกลางฤดูร้อนเรียกว่า “ลมตะเภา” ชาวบ้านจะทำว่าวหลากหลายชนิดออกมาวัดกันเต็มท้องฟ้า หนุม ๆ จะเอาว่าวไปฝากสาว หรืออุดว่าวของตัวให้ลอยสูงเด่นเพื่อเรียกร้องความสนใจ บางครั้งก็อาศัยว่าวนี้เองชักขึ้นไปต่อสู้อากาศกับว่าวของหนุมบ้านอื่น เพราะแต่ละหมู่บ้านมีว่าวที่ผ่านฝีมือและทักษะความชำนาญ จึงจะโค่นว่าวตัวอื่น ๆ ลงได้

วงพิณพาทย์บรรเลงระหว่างการแข่งขันว่าว

ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่จะนิยมนำว่าวขึ้นผูกไว้ แล้วคอยฟังเสียง “ดูยดูย” เสียงแอกที่เล่าขานกันว่า ไพเราะไม่ต่างจากการมีเทพยตามาขับกล่อมดนตรี ทำให้ผู้ฟังผ่อนคลายเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับการทำงาน และถือเป็นความเชื่อของประชาชนในสมัยนั้นว่า เพื่อเป็นการเรียกลมหรือความโชคดีให้เกิดขึ้น

การเล่นว่าวที่เป็นการกีฬาเชิงการแข่งขันที่มีนิยมแข่งขันระหว่าง ว่าวจุฬา และว่าวปักเป้า ก็ยังสร้างความตื่นเต้น และสนุกสนานแก่ผู้ที่มาเฝ้าติดตามชมการแข่งขัน เพราะความที่ว่าวจุฬาคู่ต่อสู้ นั้น มีขนาดใหญ่กว่าว่าวปักเป้าอย่างน้อยก็ประมาณ 2 - 4 เท่า ทำให้ผู้ชมการแข่งขันว่าวจะตื่นเต้นเร้าใจ และทวีความสนุกสนานตรงที่เมื่อแข่งว่าว จะมีการบรรเลงดนตรีไทยคือ วงปี่พาทย์ให้เข้ากับท่วงทำนองการต่อสู้ของว่าว ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งนั้นมีพระยานุชิตชาญไชยเป็นนายสนาม โดยกำหนดให้ว่าวจุฬาอยู่ทางสนามม้า ว่าวปักเป้าอยู่ทางกำแพงสวนดุสิต ริมพระที่นั่งอนันตสมาคม ในการแข่งขันครั้งนั้นได้พระราชทานวงพิณพาทย์ให้ทางสนามว่าวจุฬา 1 วง และสนามว่าวปักเป้า 1 วง ขณะว่าวทั้งสองฝ่ายกำลังต่อสู้กันอย่างชุลมุนกลางอากาศ ก็จะบรรเลงเพลงเชิดฉิ่ง ขณะว่าวจุฬาไล่โฉบว่าวปักเป้าก็จะบรรเลงเพลงกราวรำ ถ้าวาวจุฬาเข้าเหนียงปักเป้าค้ำที่หัวมีอากาจะตกก็จะบรรเลงเพลงโอดเป็นที่สุดสนุกสนาน และเมื่อเสร็จการแข่งขันแล้วได้พระราชทานเลี้ยงแก่นักกีฬาและเจ้าของว่าวตลอดจนผู้เกี่ยวข้องโดยทั่วถึง

การต่อสู้ระหว่างว้าวปีกเป้ากับว้าวจุฬา

“ว้าว” จึงถือเป็น วิถีชีวิตหนึ่งของคนไทยที่เห็นกัน
อย่างคุ้นเคยในทุกภาคทั่วประเทศ การทำว้าว ถือว่าเป็นทั้งศาสตร์
และศิลป์ของช่างผู้ทำว้าวที่ต้องมีทั้งความรู้ ประสบการณ์
และทักษะฝีมือ ตั้งแต่ต้องรู้จักคัดเลือกสรรหาวัสดุอุปกรณ์ที่
เหมาะสมในการทำ เช่น ไม้ต้องตรง มีน้ำหนักเบา มีความ
เหนียวทนทาน วัสดุประกอบอื่น ๆ เช่น กระดาษพลาสติก ผ้า
และเชือก หรือด้าย ต้องใช้ให้เหมาะสม การทำอุปกรณ์ต่าง ๆ
ต้องละเอียดประณีตมีเทคนิคเฉพาะตัว สัดส่วนของโครงว้าว
แต่ละชนิดมีรูปแบบเฉพาะ ต้องมีทักษะในการทำ การเล่น
รู้จักภาวะของสภาพพื้นที่ภูมิอากาศและกาลเวลา

ปัจจุบันการแข่งขันว้าวยังมีให้เห็นบ้าง เช่น ว้าว
ประเภทสวยงาม ว้าวประเภทความคิด ว้าวประเภทความสูง
หรือแม้แต่การแข่งขัน “ว้าวจุฬา-ปีกเป้า” ก็ยังเป็นการแข่งที่
ได้รับความนิยม โดยกติกาในการแข่งขันก็ยังสืบทอดมาจาก
สมัยโบราณ คือแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายว้าวจุฬาจะอยู่เหนือลม
ว้าวปีกเป้าอยู่ใต้ลม ถ้าฝ่ายใดทำให้ว้าวของอีกฝ่ายลอยมา
ตกลงในแดนของตนได้ ก็นับเป็นฝ่ายชนะการแข่งขัน

ส่งเสริมประเพณีการเล่นว้าว

แม้ว่าปัจจุบันประเพณีการเล่นว้าว จะค่อย ๆ เลือน
หายไปบ้าง แต่ก็ยังมีหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ให้
ความสนใจหันมาช่วยกันส่งเสริมประเพณีการเล่นว้าว มีการ
จัดนิทรรศการว้าว งานมหกรรมว้าว รวมทั้งยังมีการขยายไป
เป็นมหกรรมว้าวระดับนานาชาติ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริม
ประเพณีและวัฒนธรรมอันเกิดจากจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
คนไทยมาช้านาน

กรรมวิธีการทำ “ว้าวปักเป้า”

การทำว้าวปักเป้าเป็นศิลปะที่มีศาสตร์รวบรวมความชำนาญเชิงช่างไว้ด้วยกันหลายแขนง เริ่มตั้งแต่การสรรหาวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น ไม้ไผ่ต้องมีลำตรง ได้รูปสวยงาม น้ำหนักเบา มีความเหนียวทนทาน กระดาษต้อง เบา บาง แต่มีความเหนียวไม่ขาดง่ายเมื่อต้องลมแรง สัดส่วนของโครงว้าวต้องเป็นไปตามข้อกำหนดเฉพาะ ตลอดจนถึงช่างต้องมีทักษะในการทำ การเล่น ต้องรู้จักภาวะของสภาพพื้นที่ภูมิอากาศ และกาลเวลา ประกอบกับต้องอาศัยความใจเย็น มีสมาธิ ต้องใช้ความละเอียดในการพิจารณาภาวะแวดล้อม โดยขั้นตอนการทำว้าวปักเป้า จะเป็นอย่างพิถีพิถัน ดังนี้

การเลือกไม้ไผ่ที่จะใช้ในการทำโครงว้าว ต้องแห้งสนิท ผิวเรียบเกลี้ยง นิยมใช้ไม้ไผ่สีสุก เนื่องจากมีสีเหลืองทอง เนื้อไม้เหนียวและทนกว่าไม้ไผ่ชนิดอื่นมีความยืดหยุ่นมากเมื่อต้องแรงลม และควรเลือกไม้ไผ่ที่มีอายุประมาณ 3-4 ปี จะนำมาเหลาทำโครงว้าวได้สวยงาม

นำไม้ไผ่ไปตากแดดให้แห้งจึงนำมาตัดและเหลา เมื่อเหลาขึ้นรูปจะต้องเหลือผิวไม้ไว้ เนื่องจากความยืดหยุ่นมีสปริงอยู่ที่ผิวไม้

การตัด และการเหลาไม้ไผ่ ต้องใช้ทักษะในการเล่น เพื่อให้ได้ไม้กลมเรียบได้ขนาด และต้องเหลาลบข้อออกเพื่อให้ไม้กลมเรียบรูตได้ไม่มีเสี้ยน ใช้ไม้หน้าสามบากทำเป็นตะขอตัดให้ไม้ตรงด้วยการใช้ไฟลนให้ไม้ไผ่อ่อนตัวก่อนแล้วตัด อาจมีการใช้น้ำประคบเพื่อไม่ให้คันทัว

ไม้ไผ่ที่เลือกนำมาทำโครงว้าว

ไม้ไผ่ที่ตากแดดจนแห้งสนิท

การใช้ไฟลนตัดไม้ไผ่

ไม้ไฟตัวอก

ไม้ไฟตัวปีก

ว่าวปักเป้าจะใช้ไม้ไฟ 2 ท่อน ไม้ไฟตัวอกจะต้องใหญ่
หนากว่าตัวปีก สัดส่วนความยาวของไม้ปีกยาวกว่าแกนอก
เล็กน้อยประมาณ 1 ใน 4 ท่อนอกจะทำหน้าที่สำคัญเพราะ
ต้องแข็งแรงพอที่จะรับลมแรง ๆ ไหว ผู้เลลลาคจะต้อค้อย ๆ
เลลลาคจากปลายใหญ่ด้านหนึ่ง ไปจนเล็กเรียวลงเรื่อย ๆ ใน
ปลายอีกด้านหนึ่ง ให้ด้านหัวเล็กกว่าด้านล่าง เพื่อให้ตัวว่าว
สมดุล ส่วนไม้ปีกให้บางกว่าไม้อกเพื่อให้ตัวว่าวมีน้ำหนักเบา
และโค้งดัดได้ง่าย ไม้ปีกถ้าเลลลาคให้ปลายอ่อนจะลู่ลมขึ้นง่าย
ถ้าปีกแข็งจะส่ายมาก

การผูกโครงว่าว โดยแบ่งไม้อกออกเป็นห้าส่วน นำไม้
ปีกมาผูกติดกับไม้อกให้ต่ำจากปลายหัวไม้กลงมาประมาณ
1 ใน 5 ส่วน ไม้ปีกให้หันผิวไม้ไว้ด้านบนหรือด้านหน้า ใช้ด้าย
ดิบผูกติดกับไม้อก ใช้ด้ายในล่อนผูกเงื่อนตะกรุดเบ็ดที่หัวไม้
อก แล้วโยงลงมาผูกที่ไม้ปีกวัดระยะให้ห่างจากไม้อกเท่า ๆ
กันทั้งสองข้าง ถ้ากว้างหัวจะใหญ่ ถ้าแคบหัวจะเล็ก ดึงด้าย
รั้งไม้ปีกให้ตึงโค้งขึ้นเล็กน้อยกระยะให้เท่ากันทั้งสองข้าง
(เรียกว่าสายแล่งหัว)

ใช้ด้ายในล่อนผูกเงื่อนตะกรุดเบ็ดที่โคนไม้อก โยงขึ้นมา
ผูกที่ปลายไม้ปีกทั้งสองด้านเท่า ๆ กัน (เรียกว่าสายแล่งกระเบน)

ตรวจสอบโครงว่าวโดยใช้ด้ายผูกเป็นสายชุงชั่วคราว
ลองห้อยโครงว่าวเพื่อตรวจสอบดูว่าเอียงไปทางด้านใด ให้ขยับ
ด้ายในล่อนปลายปีกเข้าหรือออกให้เท่ากันทั้งสองข้าง และ
ควรตรวจสอบการรับแรงลมของปีกโดยใช้วัสดุที่มีน้ำหนัก
ทับที่ไม้อกด้านหลังว่าว ใช้เชือกผูกที่ปลายปีกทั้งสองข้างแบ่ง
ระยะให้เท่ากันแล้วดึงให้ปลายปีกลอยจากพื้นประมาณหนึ่งคืบ
โดยให้ไม้อกยังติดอยู่กับพื้น แล้วใช้ไม้บรรทัดหรือตลับเมตร
วัดจากพื้นถึงปลายปีก ถ้าข้างใดกระยะน้อยกว่าแสดงว่าปีกข้าง
นั้นแข็ง ต้องขุดให้ได้ระยะเท่า ๆ กัน

เลลลาคไม้ไฟให้กลมเรียบได้ขนาด

การผูกโครงว่าว

ตรวจสอบโครงว่าวและสายชุง

ทำการปะกระดาษ ให้โครงว่าวอยู่ด้านหลังวางอยู่บนกระดาษ ควรใช้กาวน้ำ แป้งเปียกสำหรับกระดาษ หรือกาวลาเท็กซ์ สำหรับว่าวพลาสติก กาวยางสำหรับผ้า ในอดีตจะใช้กระดาษที่เรียกว่ากระดาษว่าว เพราะมีน้ำหนักเบา โปร่งแสง มัน ว่าวช่วยเพิ่มลวดลายให้ว่าว และราคาไม่แพง แต่ข้อเสียของกระดาษว่าวคือไม่ทนทาน ว่าวขาดง่าย ในปัจจุบันจึงนิยมนำกระดาษสาที่ทำจากเปลือกต้นสามาใช้แทนกระดาษว่าว เพราะกระดาษสา มีน้ำหนักเบา โปร่งแสง ไม่ขาดง่าย มีความเหนียวยืดหยุ่นกว่ากระดาษว่าว ถ้าเปียกน้ำก็สามารถกลับคืนรูปเดิมได้เมื่อแห้งสนิท มีความสะดวกในการเก็บรักษา และสามารถประกอบตัวว่าวในขณะที่ลอยอยู่ในอากาศได้ดีด้วย

การผูกสายซุง ให้ผูกที่จุดตัดระหว่างไม้อกกับไม้ปีก และจุดล่างผูกที่ไม้กวัดจากล่างขึ้นมาประมาณ 1 ใน 3 ส่วนของความยาวไม้อก จุดที่ผูกควรบากไม้ให้เป็นรอยเล็กน้อย เพื่อป้องกันการเคลื่อนที่ของสายซุง การขอดสายซุงควรให้เป็นมุมเฉยประมาณ 15 องศา ความยาวสายซุงพอประมาณ ผูกพู่ห้อยที่ปลายปีกทั้งสองข้าง หางควรใช้ผ้ากว้างประมาณ 1 นิ้วยาวพอประมาณ ถ้าวางขึ้นดู แล้วว่าวสายมากให้เพิ่มหาง ถ้าหุดวงแล้วถอยลงแสดงว่าหนักหางให้ลดหางสั้นลง ถ้าขึ้นแล้วหมุนแสดงว่าหางเบา ถ้าขึ้นไปสูงสุดแล้วแฉลบหัวลง หางอาจจะเบาหรือขอดสายซุงกินหน้ามากเกินไป ต้องปรับสายซุงไม่ให้กินหน้าหรือกินหลังมากเกินไป

การเล่นว่าวให้ลอยตัวอยู่ในอากาศได้ ต้องอาศัยกระแสลมพัดปลักให้เกิดแรงยกที่ตัวว่าว ซึ่งทำมุมเงยประมาณ 45 องศาสวนทางกับกระแสลม แต่ลมเป็นปัจจัยที่เราควบคุมไม่ได้ เราจึงต้องควบคุมได้เฉพาะตัวว่าวของเราเท่านั้น เพราะในขณะที่ว่าวเคลื่อนที่สวนทางลม และตัวว่าวทำมุมเงย ทำให้อากาศด้านหลังว่าวไหลเร็วกว่าด้านล่างว่าว ความกดดันอากาศจึงลดลง ทำให้เกิดแรงยกขึ้น

ว่าว จึงเป็นการสร้างสรรค์งานที่สะท้อนทั้งศาสตร์ ศิลป์ และงานหัตถกรรม ที่มาประกอบกัน ว่าวบางชนิดผู้ทำจะวาดรูประบายสีกันอย่างสวยงาม เป็นลายไทยหรือลวดลายต่าง ๆ และออกแบบว่าวเป็นรูปสัตว์หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ การติดกระดาษสีเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ การประดับตกแต่งส่วนประกอบ เช่น พู่ ปีก พู่หาง ทำให้เกิดความสวยงาม พลั้วไหวเมื่อยามต้องลม การออกแบบรูปร่างของว่าวจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ควบคู่กัน จึงนับได้ว่าว่าว เป็นภูมิปัญญาไทยท้องถิ่น ซึ่งคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติ เราจึงควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้คงอยู่กับสังคมไทยตลอดไป

แหล่งที่มาข้อมูล และเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงการจัดทำข้อมูล

สัมภาษณ์จาก มรว.อัครัฐ วรวุฒิ อ.เมื่อง จ.นครนายก
หนังสือตำนานว่าวไทย เขียนโดย รศ.ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี
ประเภทของว่าว - สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ
ความรู้เรื่องว่าว สมาคมวิทยุสมัครเล่นพิชณโลก
<http://www.lib.ru.ac.th/journal/kite.html>